(इंग्रजीत टंकलिखित न्यायनिर्णयाचा मराठी अनुवाद)

मुंबई उच्च न्यायालय,

औरंगाबाद खंडपीठ

फौजदारी अपील क्रमांक - ८८२/२०२३

१. हितेंद्र विनायकराव उपाध्याय ... **अपीलकर्ता**

(मूळ तक्रारदार)

- विरुद्ध -

१. शंकर राजाराम गौड ... **उत्तरवादी**

(मूळ आरोपी)

श्री. मयूर सुभेदार यांच्या निर्देशाखाली श्री. व्ही. डी. आदरणीय वरिष्ठ वकील, अपीलकर्त्याचे वकील.

न्यायमंच : न्यायमूर्ति संजय ए. देशमुख
तारीख : ८ जानेवारी, २०२५

न्यायनिर्णय :

१. अपीलकर्त्याच्या विद्वान वकीलांचे म्हणणे ऐकले.

२. समन्स फौजदारी खटला क्रमांक ९३० /२०१७ मध्ये प्रथम श्रेणी न्याय दंडाधिकारी, परभणी, तहसील आणि जिल्हा परभणी (यापुढे ***"विद्वान न्यायचौकशी न्यायालय"*** म्हणून संदर्भित) यांनी पारित केलेल्या न्यायनिर्णयाविरूद्ध तक्रारदाराने हे

अपील दाखल केलेले आहे. परक्राम्य संलेख अधिनियम, १८८१ (निगोशिएबल इन्स्ट्रुमेंट्स ॲक्ट १८८१) (यापुढे थोडक्यात ***"एन. आय. अधिनियम"*** म्हणून संदर्भित) अन्वये आरोपी/उत्तरवादीविरुद्ध ही तक्रार दाखल करण्यात आलेली होती. ती खारिज करण्यात आली होती.

३. तक्रारदार/अपीलकर्त्याने असा युक्तिवाद केला की, तो झरी, तहसील आणि जिल्हा परभणी येथे स्थित असलेल्या देशी दारू दुकान क्रमांक सीएल-III-१३ या नावाने असलेल्या फर्ममध्ये भागीदार होता, ज्याचा परवाना वडील विनायकराव नर्मदाशंकर उपाध्याय यांच्या नावावर आहे आणि ते फर्ममध्ये भागीदार आहेत. तक्रारदार भागीदार म्हणून त्या दुकानाची जबाबदारी सांभाळत होता. दुकानाचे दैनंदिन कामकाज आणि तो व्यवसाय चालवण्यासाठी आरोपी आणि त्याच्या मुलांची व्यवस्थापक म्हणून नियुक्ती करण्यात आली होती. तक्रारदाराला त्या व्यवसायात रस नव्हता. आरोपीने त्याला त्या देशी दारू दुकानाचा परवाना त्याच्या नावावर हस्तांतरित करण्याची विनंती केली. तक्रारदाराने त्या दुकानाचा सीएल-III-१३ चा परवाना आणि त्याची धंद्यातील पत आरोपीच्या नावाने हस्तांतरित करण्यास सहमती दर्शवली. दुकानाची पत असल्याने, ते रुपये २५,००,०००/- (फक्त पंचवीस लाख रुपये) च्या मोबदल्यात विकण्याचे ठरले होते. त्यानंतर परवाना हस्तांतरणासाठी तक्रारदार आणि त्याच्या वडिलांची संमती घेण्यात आली आणि त्या आधारे उत्तरवादी/आरोपीच्या नावाने दारूच्या दुकानाचा

परवाना हस्तांतरित करण्यात आला. त्यासाठी तक्रारदाराने जिल्हाधिकारी परभणी यांच्याकडे अर्ज पाठवला होता. आरोपीने रुपये २५,००,०००/- ची रक्कम धनादेशाद्वारे देण्याचे मान्य केले होते. नोटरीसमोर हा करार निष्पादित करण्यात आला होता. आरोपीने तक्रारदाराच्या नावाने अनुक्रमे ४०११, ४०१२, ४०१३, ४०१४ आणि ४०१५ क्रमांक असलेले प्रत्येकी दिनांक ०५.०४.२०१७, १०.०४.२०१७, १५.०४.२०१७, २०.०४.२०१७ आणि २५.०४.२०१७ चे पाच धनादेश जारी केले.

४. हे धनादेश तक्रारदाराच्या बँक खात्यात जमा करण्यात आले होते, परंतु ते नाकारण्यात आलेत. तक्रारदाराच्या वकिलामार्फत आरोपीला दिनांक २७.०४.२०१७ ची वैधानिक नोटीस पाठवण्यात आली होती. ती आरोपीला बजावण्यात आली. दिनांक ०८.०५.२०१७ रोजी आरोपीने या नोटीसला उत्तर दिले आणि रु. २५,००,०००/- ची धनादेशाची रक्कम भरण्यास नकार दिला. त्यामुळे तक्रार दाखल करण्यात आली होती.

५. आरोपीविरुद्ध तलवाना (प्रोसेस) जारी करण्यात आला. तक्रारदाराने तोंडी आणि कागदोपत्री पुरावे सादर केले. आरोपीने कोणताही तोंडी पुरावा सादर केला नाही. त्यांनी निशाणी-७६ वर दिवाणी दावा इत्यादींची कागदपत्रे सादर केली. विद्वान प्रथम श्रेणी न्यायदंडाधिकारी यांनी तक्रार खारिज केली आणि तक्रारदाराला ती रक्कम देण्याचे आरोपीचे कोणतेही कायदेशीर दायित्व नव्हते या आधारावर आरोपीची निर्दोष मुक्तता केली.

६. या अपीलमधील आक्षेपांची कारणे अशी आहेत की, विद्वान न्यायचौकशी न्यायालयाने एन. आय. अधिनियमाच्या कलम १३८ अंतर्गत केलेल्या गृहीतकावर विचार केला नाही. पुराव्याचे योग्य आकलन केले गेले नाही. कारणे आणि निष्कर्ष कायदेशीर किंवा योग्य नव्हते. शेवटी अशी प्रार्थना करण्यात आली आहे की अपील मंजूर करण्यात यावी, आक्षेपित न्यायनिर्णय रद्द करण्यात यावा, तक्रार मंजूर करण्यात यावी आणि आरोपीला शिक्षा सुनावण्यात यावी.

७. तक्रारदार/अपीलकर्त्याच्या विद्वान वकिलाने असा युक्तिवाद केला की, सदर दुकानाच्या विक्रीचा करार त्याच्या योग्य दृष्टीकोनातून मान्य केलेल्या वस्तुस्थितीचा विचार करण्यात विद्वान न्यायचौकशी न्यायालय अपयशी ठरले. त्यांनी निदर्शनास आणून दिले की, विद्वान न्यायचौकशी न्यायालयाने दिलेला तर्क कायदेशीर आणि योग्य नाही . सन्माननीय सर्वोच्च न्यायालयाने दिनांक १३.०८.२०२४ रोजी *फौजदारी अपील क्रमांक ३३६९/२०२४ [@विशेष अनुमती याचिका (फौज) क्रमांक ४०२२/२०२२]* मधील **<u>श्री सुजीज बेनिफिट फंड्स लिमिटेड - विरुद्ध - एम. जगनाथुआन</u>** मध्ये निर्णय दिलेल्या पूर्ववर्ती कायद्यावर ते भरवसा ठेवत आहेत. त्यातील परिच्छेद क्रमांक १५ खालीलप्रमाणे आहे :

> १५. ***दशरथ रूपसिंह राठोड - विरुद्ध - स्टेट ऑफ महाराष्ट्र, (२०१४) ९ एससीसी १२९*** या खटल्यातील या न्यायालयाने असा निर्णय दिला आहे की, *"परक्राम्य संलेख अधिनियम, १८८१ (निगोशिएबल इन्स्टुमेंट्स ॲक्ट*

१८८१) च्या कलम १३८ अन्वये गुन्हा केला जातो, ज्यावेळी कर्ज/दायित्व फेडण्यासाठी बँकेमध्ये ठेवलेल्या खात्यावर आरोपीने काढलेला धनादेश निधीच्या अपुरेपणासाठी किंवा बँकेने केलेल्या व्यवस्थेपेक्षा जास्त रकमेसाठी न भरता परत केला जातो". उत्तरवादीने अपीलकर्त्याकडून घेतलेल्या कर्जाची परतफेड करण्यात अयशस्वी झाल्याचा परिणाम म्हणून धनादेश जारी करण्यात आला होता या वस्तुस्थितीमुळे कमी-अधिक प्रमाणात या समस्येचे निराकरण होईल. मात्र, प्रस्तुत प्रकरणात, दर महिन्याला व्याजदर १.८ टक्के, २.४ टक्के किंवा ३ टक्के असला तरी त्यात विसंगती असणे हे अपीलकर्त्याच्या दाव्यावर विश्वास ठेवण्यास पुरेसे नव्हते. जरी उत्तरवादीने न्यायचौकशी न्यायालयासमोर असा युक्तिवाद केला होता की पक्षांमध्ये कर्जाचा कोणताही व्यवहार झाला नव्हता, परंतु तरीही, अपीलीय न्यायालयासमोर, अतिरिक्त पुराव्याच्या माध्यमातून, त्याने कर्जाची परतफेड दर्शविण्यासाठी पावत्या चिन्हांकित केल्या. तिथेही, अपीलीय न्यायालयाने नमूद केल्याप्रमाणे, कर्ज रकमेची एकूण पूर्तता दर्शविणाऱ्या सर्व पावत्या उत्तरवादीने सादर केल्या नाहीत आणि केवळ व्याजदरातील फरक तसेच मोठी रक्कम परतफेड करण्यात आली आहे या निष्कर्षामुळे उत्तरवादीची निर्दोष मुक्तता झाली.

८. विचारात घेण्यासाठी खालील मुद्दे समोर आले :-

(*i*) *रु. २५,००,०००/- रकमेचे ते पाच धनादेश आरोपीच्या कायदेशीररित्या अंमलबजावणी करण्यायोग्य दायित्वासाठी जारी करण्यात आले होते हे तक्रारदाराने सिद्ध केले होते का?*

(*ii*) *आक्षेपित न्यायनिर्णय बेकायदेशीर आहे आणि त्यात हस्तक्षेप आवश्यक आहे का?*

९. दारूच्या दुकानाचे बांधकाम पूर्ण झाल्यावर त्याने ते धनादेश त्याच्या भावाला दिले हे आरोपीचे प्रकरण आहे. ते धनादेश प्रतिभूतीसाठी देण्यात आले होते. तक्रारदाराने ते धनादेश त्याने प्रतिभूती म्हणून स्वीकारले असल्याचे नाकारले.

१०. त्या दुकानाची धंद्यातील पतच्या विक्रीचा करार निशाणी - २८ वर आहे. वादातीत धनादेश निशाणी २९ ते ३३ वर आहेत. धनादेश लिखित मेमो निशाणी ३४ ते ३८ वर आहेत. आरोपीला जारी केलेली वैधानिक नोटीस निशाणी - ३९ वर आहे. या नोटीसचे उत्तर निशाणी - ४१ वर आहे. सीएल-III फॉर्मची प्रत निशाणी ४२ ते ४४ वर आहे. आरोपींनी पुरावे सादर केले नाहीत. तक्रारदार आणि आरोपी यांच्यात झालेल्या दुकान हस्तांतरित करण्याचा करार निशाणी - २८ वर आहे. वादातीत धनादेश आरोपींनी जारी केले होते, ही सर्वमान्य वस्तुस्थिती आहे. आता या न्यायालयासमोर प्रश्न असा आहे की, हे धनादेश त्यांनी त्यांच्या नावावर हा परवाना हस्तांतरित करण्यासाठी केलेल्या करारानुसार जारी करण्यात आले होते की प्रतिभूती म्हणून देण्यात आले होते.

११. निशाणी - २२ वरील तक्रारदाराचा (तक्रारदार साक्षीदार-१) पुरावा बहुतांश तक्रारीनुसार आहे. त्याच्या उलटतपासणीदरम्यान, त्याने कबूल केले होते की देशी मद्य भागीदारी कंपनी नोंदणीकृत आहे, परंतु अद्याप तिचे विघटन झालेले नाही. मात्र, त्याची

नोंदणी त्याला आठवली नाही. सर्व भागीदारांनी परवाना हस्तांतरणासाठी परभणी जिल्हाधिकारी यांच्याकडे अर्ज केल्याचे त्यांनी मान्य केले. पुढील उलटतपासणीत त्यांनी मान्य केले होते की, परवान्याच्या हस्तांतरणासंदर्भात त्यांनी आरोपीविरुद्ध जिल्हाधिकारी किंवा उत्पादन शुल्क विभागाकडे कोणतीही तक्रार केलेली नाही. मूळ करार आरोपीच्या ताब्यात असल्याचेही त्याने कबूल केले. आरोपीला त्रास देण्यासाठी बँक धनादेशांचा गैरवापर करण्यात आल्याचेही शेवटी सुचवण्यात आले.

१२. आरोपीचा बचाव असा आहे की, तक्रारदाराचा भाऊ आणि तो यांच्यात निशाणी - २८ वरील करार निष्पादित करण्यात आला होता. आरोपीच्या पत्नीने जमीन खरेदी केली होती आणि त्या व्यवहारात तक्रारदाराच्या भावाने आरोपींकडून रिक्त धनादेश मिळवले, ज्याचा नंतर तक्रारदाराने गैरवापर केला.

१३. विद्वान न्यायचौकशी न्यायालयाने आक्षेपित न्यायनिर्णयाच्या परिच्छेद क्रमांक ४४ मध्ये असे म्हटले आहे की निशाणी - २८ वरील एक करार निष्पादित करण्यात आला आणि तो लक्षात घेऊन तक्रारदाराच्या नावाने पुढील तारखेचे धनादेश जारी करण्यात आले. विद्वान न्यायचौकशी न्यायालयाने आक्षेपित न्यायनिर्णयाच्या परिच्छेद क्रमांक ४९ मध्ये असे म्हटले आहे की लेखी करार हा एक मूलभूत दस्तऐवज आहे आणि त्याचा मूळ दस्तऐवज अभिलेखावर सादर केला गेला नाही. विद्वान न्यायचौकशी न्यायालयाच्या न्यायनिर्णयांच्या कारणांच्या परिच्छेद ५४ मध्ये, विद्वान न्यायचौकशी न्यायालयाने असे

मत मांडण्यात चूक केली की, आरोपीच्या नावे परवाना हस्तांतरण करण्यासाठी तक्रारदाराने त्याचे निवेदन नोंदवले तेव्हा रु. २५,००,०००/- च्या रकमेची वस्तुस्थिती जिल्हाधिकारी यांच्यासमोर सांगितली गेली नाही. विशेषतः जेव्हा रु. २५,००,०००/- चे धनादेश जारी करण्याची वस्तुस्थिती सिद्ध होते.

१४. एक करार (निशाणी - २८) निष्पादित करण्यात आला हे मान्य आहे. आक्षेपित न्यायनिर्णयाच्या परिच्छेद क्रमांक ५८ मध्ये, विद्वान न्यायचौकशी न्यायालयाने ती रक्कम निश्चित करताना नवलकिशोर उपस्थित नव्हता असे मत मांडण्यात चूक केली. मात्र, फिर्यादी आणि नवलकिशोर (तक्रारदार साक्षीदार ३) यांच्या पुराव्यांवर विश्वास न ठेवण्याची विद्वान न्यायचौकशी न्यायालयाने चूक केली, जे आरोपींनी नाकारलेले नाहीत.

१५. पाच धनादेश जारी केल्याची मान्य केलेली वस्तुस्थिती आणि तक्रारदाराचा सिद्ध पुरावा लक्षात घेता, धनादेश जारी केल्याच्या पुराव्याचे ओझे तक्रारदाराने सोडले आहे आणि त्यामुळे एन. आय. अधिनियमाच्या कलम १३९ अन्वये कायदेशीर दायित्वासाठी धनादेश जारी करण्याचा आंशिक पुरावा सोडून देण्यासाठी या प्रकरणाला गृहीतक लागू होते. त्यामुळे, आरोपीने त्यांच्या कायदेशीर दायित्वासाठी ते धनादेश जारी केले नाहीत हे नाकारण्याची जबाबदारी त्यांच्यावर आहे की, तक्रारदाराला प्रतिभूतीच्या उद्देशाने धनादेश देण्यात आले होते. पण त्यासाठी आरोपीने साक्षीदाराच्या कठड्यात प्रवेश केला नाही. त्यामुळे भारतीय साक्षीपुरावा अधिनियम, १८७२ च्या कलम ११४ च्या स्पष्टीकरण

(जी) अंतर्गत त्याच्या विरुद्ध निश्चितच प्रतिकूल निष्कर्ष काढला जाऊ शकतो की जर त्याने साक्षीदार कठड्यात प्रवेश केला असता आणि आपला पुरावा सादर केला असता तर तो त्याच्या विरुद्ध गेलाच पाहिजे. आरोपीने उलटतपासणीला तोंड देऊन आपला बचाव सिद्ध करण्यासाठी साक्षीदार कठड्यात प्रवेश केला नाही आणि तक्रारदाराच्या पुराव्याचे खंडन केले आणि एन. आय. अधिनियमाच्या कलम १३९ नुसार त्यांच्या विरोधातील गृहीतक नाकारले. फौजदारी प्रक्रिया संहिता, १९७३ च्या कलम ३१३ अंतर्गत त्याचे निवेदन नोंदवतांना दाखल केलेल्या सूचीसह (निशाणी-७६) दाखल केलेल्या कोणत्याही दस्तऐवज पुराव्यांद्वारेही ते नाकारले जात नाही.

१६. तक्रारदार आणि आरोपीच्या या वर्तनातून, वर चर्चा केलेल्या संपूर्ण पुराव्यांसह, हे निःसंशयपणे सिद्ध होते की, आरोपीने निशाणी - २८ वरील करारानुसार कायदेशीररित्या अंमलबजावणी करण्यायोग्य दायित्वासाठी तक्रारदाराच्या नावाने जाणूनबुजून धनादेश जारी केले, जे निःसंशयपणे सिद्ध झालेले तथ्य आहेत. या सर्व पैलूंचा योग्य दृष्टीकोनातून विचार करण्यात आणि तक्रारदार आणि नवलकिशोर (तक्रारदार साक्षीदार ३) यांच्या कबुलीच्या आधारे, आरोपी रु. २५,००,०००/- धनादेशांची ही रक्कम भरण्यास जबाबदार नाही आणि तक्रारदाराला ती रक्कम देणे हे त्याचे कायदेशीर दायित्व नाही, असा चुकीचा निष्कर्ष काढण्यात विद्वान न्यायचौकशी न्यायालयाने चूक केली.

१७. मान्य केलेली वस्तुस्थिती अशी आहे की या व्यवहारावर पावले उचलण्यात आली होती आणि त्याचे लाभ आरोपीला मिळाले होते. वादीच्या भागीदारीची धंद्यातील पत देखील मालमत्ता आहे. उत्तरवादी/आरोपी निशाणी - २८ वरील कराराचा लाभ घेतल्यानंतर त्याचे दायित्व नाकारून त्या व्यवहारास मान्यता देऊ शकत नाही आणि त्याचे खंडन करू शकत नाही. सन्माननीय सर्वोच्च न्यायालयाने खालील पूर्ववर्ती कायद्यांमध्ये मांडलेल्या '*म्हणजेच एकाच वस्तूचा स्वीकार आणि अस्वीकार करू शकत नाही*' या तत्त्वाच्या हे विरुद्ध आहे :

(ए) (२०१०) १० *सर्वोच्च न्यायालय प्रकरणे* १६५ यामध्ये प्रकाशित झालेले **श्याम टेलीलिंक लिमिटेड - विरुद्ध - युनियन ऑफ इंडिया.** परिच्छेद क्रमांक २३ मध्ये असे म्हटले आहे :

> २३. नीतिवचन *क्वि अप्रूबेट नॉन रिप्रोबेट* (म्हणजेच एकाच वस्तूचा स्वीकार आणि अस्वीकार करू शकत नाही) हे इंग्रजी सामान्य कायद्यात ठामपणे अंतर्भूत आहे आणि अनेकदा या देशातील न्यायालयांद्वारे लागू केला जातो. हे फायदे आणि ओझे या सिद्धांतासारखेच आहे, जे त्याच्या सर्वात मूलभूत स्तरावर असे प्रदान करते की ज्या संलेखाद्वारे लाभ दिला आहे आणि ओझे लादले आहे अशा संलेखांतर्गत फायदा घेणारी व्यक्ती नंतरचे पालन केल्याशिवाय पहिले घेऊ शकत नाही. एखादी व्यक्ती त्याच दस्तऐवजाला मान्यता देऊ शकत नाही आणि नाकारू शकत नाही किंवा स्वीकार आणि अस्वीकार करू शकत नाही.

(बी) *रिट याचिका क्रमांक* ४७/१९७५ मधील **हर्षद कुमार नटवरलाल दलाल आणि इतर - विरुद्ध - स्टेट ऑफ बिहार.** परिच्छेद क्रमांक ४८ मध्ये ते खालीलप्रमाणे आहे :

> ४८. हे सर्वसाधारण वापराचे एक मूलभूत तत्त्व आहे की जर एखाद्या व्यक्तीने त्याच्या मिळालेल्या करारानुसार काही अटींवर करार स्वीकारला आणि करार पूर्ण केला, तर त्याला कराराच्या काही अटींचे पालन करण्याची आणि ते मान्य करण्याची परवानगी दिली जाऊ शकत नाही, ज्या त्याला फायदेशीर ठरल्या आणि त्याच कराराच्या इतर अटी, ज्या त्याच्यासाठी गैरसोयीच्या असू शकतात, त्या रद्द केल्या जाऊ शकतात. नीतिवचन म्हणजे *क्वि अप्रूबेट नॉन रिप्रोबेट* (म्हणजेच एकाच वस्तूचा स्वीकार आणि अस्वीकार करू शकत नाही). हे तत्त्व जरी मूळतः स्कॉटलंडच्या कायद्यापासून घेतले गेले असले, तरी ते आता इंग्रजी सामान्य कायद्यात घट्टपणे समाविष्ट झाले आहे. त्यानुसार, एखाद्या दस्तऐवजाचा किंवा व्यवहाराचा पक्ष दस्तऐवजाच्या किंवा व्यवहाराच्या एका भागाचा फायदा घेऊ शकत नाही आणि उर्वरित नाकारू शकत नाही. म्हणजेच, कोणताही पक्ष समान साधन किंवा व्यवहार स्वीकारू किंवा नाकारू शकत नाही.

१८. या न्यायालया समोर असलेल्या प्रकरणावरून आणि वस्तुस्थितीवरून असे दिसते कि आरोपीने भरपूर फायदा घेतलेला आहे. केवळ वरील खटल्यांच्या कायद्यांप्रमाणे तो लाभ घेण्यासाठी स्वीकार करू शकत नाही आणि अस्वीकार करू शकत नाही.

१९. संपूर्ण पुरावा, आक्षेपित न्यायनिर्णय आणि अपीलात उपस्थित केलेल्या आक्षेपांची कारणे यांचे पुन्हा आकलन केल्यावर, या न्यायालयाचे असे मत आहे की रु. २५,००,०००/- रकमेचे धनादेश तक्रारदाराला पैसे देण्याच्या त्याच्या कायदेशीर दायित्वासाठी आरोपीद्वारे जारी केले गेले होते आणि म्हणून, आरोपी ते भरण्यास जबाबदार आहे. एन. आय. अधिनियमाच्या कलम १३८ अंतर्गत वैधानिक नोटीस त्यांना देण्यात आली असली तरी त्यांनी ती रक्कम दिली नव्हती. फौजदारी प्रक्रिया संहिता, १९७३ च्या कलम ३१३ अंतर्गत त्यांनी दिलेले स्पष्टीकरण स्वीकारार्ह नाही. ते पाच धनादेश प्रतिभूतीच्या उद्देशाने जारी करण्यात आले होते हे त्यांचा बचाव सिद्ध करण्यात ते अपयशी ठरले. अशा प्रकारे, तक्रारदाराच्या संपूर्ण पुराव्यावरून, आरोपी निर्दोष असल्याचा समज नाकारला जातो. ती रक्कम भरणे हे आरोपीचे दिवाणी तसेच फौजदारी असे दोन्ही प्रकारचे दायित्व आहे. त्यामुळे आरोपीचे गुन्हेगारी दायित्व सर्व वाजवी शंकांच्या पलीकडे ठोस आणि स्वीकारार्ह पुराव्यांद्वारे सिद्ध केले जाते. त्यामुळे आक्षेपित न्यायनिर्णय रद्द करणे योग्य आहे. अपील आणि तक्रार मंजूर होण्यास पात्र आहे. आरोपी शिक्षेस पात्र आहे.

२०. शिक्षेच्या प्रमाणाचा विचार केला तर आरोपी न्यायालयात हजर नाही. वर नमूद केलेली कारणे लक्षात घेऊन आणि या न्यायालयासमोर असलेल्या प्रकरणाचा विचार करता, आरोपीला दंडाची रक्कम म्हणून धनादेशाच्या दुप्पट रकमेसह तीन (३) महिन्यांचा

साध्या कारावासाचा आदेश देणे योग्य ठरेल आणि दंड न भरल्यास आरोपीला चार (४) महिन्यांचा कठोर कारावासाची शिक्षा भोगावी लागेल, जी न्यायाची उद्दिष्टे पूर्ण करेल. मुद्दा क्रमांक १ आणि २ चे उत्तर होकारार्थी दिले आहे. त्यामुळे पुढील आदेश :

आदेश

(i) अपील मंजूर करण्यात येत आहे.

(ii) आक्षेपित न्यायनिर्णय रद्द करण्यात येत आहे आणि तक्रार खालीलप्रमाणे मंजूर करण्यात येत आहे :-

(ए) आरोपीला परक्राम्य संलेख अधिनियम, १८८१ (निगोशिएबल इन्स्ट्रुमेंट्स ॲक्ट १८८१) च्या कलम १३८ खाली जबाबदार धरले जाते आणि त्याला दंडात्मक रकमेची रक्कम रु. ५०,००,०००/- (फक्त पन्नास लाख रुपये) सह तीन (३) महिन्यांच्या साध्या कारावासाची शिक्षा ठोठावण्यात येते आणि दंडाची रक्कम न भरल्यास आरोपीला चार (४) महिन्यांसाठी कठोर कारावासाची शिक्षा भोगावी लागेल.

(बी) आरोपी अनुपस्थित असल्याने या न्यायनिर्णयाची प्रत हा न्यायनिर्णय आणि त्याला देण्यात आलेल्या शिक्षेच्या अंमलबजावणीसाठी विद्वान प्रथम श्रेणी

न्यायदंडाधिकारी, परभणी, तहसील आणि जिल्हा परभणी यांच्याकडे पाठविण्यात यावी.

(सी) वरील निर्देशांचे पालन सुनिश्चित करण्यासाठी आणि त्यानुसार या न्यायालयासमोर अनुपालन अहवाल सादर करण्यासाठी विशेष पत्रासह या न्यायनिर्णयाची प्रत प्रथम श्रेणी न्याय दंडाधिकारी, परभणी, जिल्हा परभणी यांना पाठवण्याचे निर्देश नोंदणीला देण्यात आले आहेत.

(डी) अभिलेख आणि कार्यवाही परत पाठवण्यात यावी.

[न्यायमूर्ति संजय ए. देशमुख]

<u>अस्वीकरण</u>

"या न्यायनिर्णयाच्या मराठी भाषेतील या अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याचा / तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरिता वापर करता येणार नाही. तसेच, इंग्रजी भाषेतील न्यायनिर्णय हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरीता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबाजवणीकरीता वैध मानला जाईल."